

Coriolan Drăgulescu, ctitor al învățământului superior și al cercetării de chimie, în Banat (Coriolan Drăgulescu, founder of chemical university education and research in Banat)

ADRIAN ȘTEFAN CHIRIAC*, ZENO SIMON

Departamentul Biologie- Chimie, Facultatea de Chimie Biologie Geografie, Universitatea de Vest, Timișoara

Coriolan Drăgulescu was born in Vărădia, Banat in 1907. He graduated in chemistry at the University of Cluj, where he obtained also his Doctor of Sciences degree in 1936. The chemical faculty was in refuge in Timisoara in 1940-1945 and, after the Second World War, in 1948, a Faculty of Industrial Chemistry was here created, with professor Coriolan Drăgulescu as its first dean. After successfully overcoming the post war difficulties, this new faculty became, in 1966, the host of the 3rd. Republican Chemistry Conference, with attendance of several international first rank chemists. C. Drăgulescu had a first rank contribution in the establishment, in 1951, of the Branch of the Romanian Academy in Timișoara and, in 1966, of the Chemistry Research Center. The research directions initiated and headed by him were in the domain of analytical and inorganic chemistry. C. Drăgulescu was elected member of the Romanian Academy in 1963 and represented Romania at the IUPAC council. He died in 1977.

1. Biografie, in memoriam

Coriolan Drăgulescu s-a născut în comuna Vărădia din Județul Caraș-Severin, în 4 aprilie 1907. Copilăria și-a petrecut-o pe meleaguri bănățene, de un pitoresc aparte, care păstrau memorial timpurile dacice ale cetății Arcidava. Tatăl său, Ștefan Drăgulescu, era inspector școlar la Timișoara și animator consecvent și dedicat în viața și cultura satului bănățean.

Din 1921, devine elev la liceul timișorean de elită “Constantin Diaconovici Loga”. Se afirmă prin participarea sa activă la Cercul de matematică “Traian Lalescu” și prin articolele sale de critică literară.

Absolvent strălucit al liceului, după bacalaureatul susținut în 1925, Coriolan Drăgulescu devine student la Facultatea de Științe din Cluj. Este totodată profund interesat și informat despre problemele prioritare ale dezvoltării societății și umanității din primele decenii interbelice.

Se căsătorește, în 1934, cu profesoara Olga Cimponeriu, având doi fii. Asistent la laboratorul de fizică generală, apoi șef de lucrări la disciplinele de chimie anorganică și analitică, Coriolan Drăgulescu s-a dovedit a fi un cadru didactic de mare perspectivă.

În 1940, în urma dictatului de la Viena, Facultățile de Științe și de Agronomie de la Universitatea din Cluj “s-au refugiat” în orașul de pe Bega, împreună cu o serie valoroasă de cadre didactice. Coriolan Drăgulescu susținea activitățile didactice la laboratorul de chimie anorganică și analitică și, în același timp (1941-1945), a fost încadrat chimist la Fabrica de Spirt din Timișoara. Spiritul universitar autentic, dominant în cele două institute, care au funcționat în Timișoara acelor ani de război, a stimulat dorința de a avea o universitate a Banatului.

După 1945, Facultatea de științe clujeană revine la matcă. Coriolan Drăgulescu devine profesor titular la Catedra de Chimie Agricolă și Alimentară a Facultății de Agronomie, nou-înființată în cadrul Politehnicii din Timișoara, din noiembrie 1945.

Animat de idea învățământului superior de la Timișoara, Coriolan Drăgulescu, împreună cu profesorul Ilie Murgulescu, militează cu insistență și eficiență pentru crearea unei școli de inginerie chimică. Ia naștere Facultatea de Chimie Industrială la Institutul Politehnic din Timișoara, care își începe activitatea cu anii I și II, din noiembrie 1948.

Profesorul C. Drăgulescu preia activitățile didactice la Catedra de Chimie Anorganică și Analitică și devine primul decan al facultății nou înființate. În această calitate, întâmpină mari dificultăți pentru obținerea și dotarea spațiilor de învățământ, pentru echiparea funcțională a laboratoarelor, la disciplinele de bază. O preocupare prioritară a avut-o pentru constituirea unui corp didactic valoros, format din profesori cu experiență, de la Universitatea clujeană (Victor și Emil Lațiu, George Ostrogovich), din chimiști cu bogată experiență acumulată în cercetare și în industria chimică (Iosef Reichel, Iosif Dick, Ion Toma, Eugen Kimmel și Ion Nanu), și din tinere cadre didactice din învățământul de inginerie chimică (Zeno Gropșian, Vasile Cocheci), la care s-au adăugat tineri licențiați la Universitatea din Cluj (Doina Lazăr, Gheorghe Facsko, Maria Mitrănescu, Romulus Pomoje ș.a.).

Paralel cu activitatea didactică și cu cea de decan al Facultății de Chimie Industrială, organizează, desfășoară și îndrumă o valoroasă și rodnică cercetare științifică în domeniul chimiei analitice, continuând și dezvoltând tematica cercetărilor începute la Cluj, alături de profesorii Gheorghe Spacu și Raluca Ripan.

Împreună cu profesorul Ilie Murgulescu contribuie decisiv la crearea, în 1951, a Bazei de Cercetări Științifice din Timișoara a Academiei Române. Devenind conducătorul acestei unități de cercetare, pe baza unei bune cunoașteri a potențialului de specialiști disponibili și a direcțiilor prioritare de cercetare științifică în chimia teoretică și cu aplicații tehnologice, dezvoltă, pe lângă catedrele cu profil de chimie din Facultatea de Chimie timișoreană, noi colective dedicate chimiei anorganice și analitice și chimiei coloranților. Rezultatele valoroase obținute de aceste colective de cercetare au determinat reorganizarea unității de cercetare ca Centru de Chimie din Timișoara, înființat în 1966, la care academicianul C. Drăgulescu a deținut funcția de director până la sfârșitul vieții sale (1977). În această calitate, profesorul C. Drăgulescu a fost secondat de

dr. Radu Vâlceanu care, oficial sau neoficial, a fost mâna sa dreaptă în toți acești ani.

Din 1955, profesorul C. Drăgulescu este abilitat conducător de doctorat în care calitate va îndruma finalizarea și susținerea a 38 teze de doctorat. Prestigiul profesorului C. Drăgulescu ca om ,de știință, ca fondator de școală de cercetare și ctitor în învățământul superior de chimie, a determinat alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române. Din 1963 devine membru titular iar din, 1964, președinte al Secției de Chimie a Academiei Române.

Capacitatea cu totul remarcabilă de organizator al activităților academice l-a impus pe academicianul C. Drăgulescu, ca succesor al academicianului I. G. Murgulescu, la funcția de rector al Institutului Politehnic din Timișoara. După o scurtă perioadă (ianuarie-februarie 1956), în același an, este desemnat ministru adjunct la Ministerul Educației și Învățământului, colaborator al ministrului I. G. Murgulescu. Este demis, ca urmare a mișcărilor studențești din Timișoara, în 1956, deoarece și-a manifestat disponibilitatea de a asculta revendicările cu caracter studențesc. A urmat o perioadă (1956-1957) în care profesorul a fost supus ostracizării profesionale și persecuției personale. Din fericire, conducerea Politehnicii timișorene a apreciat ca indispensabilă contribuția academică a profesorului C. Drăgulescu și, din 1957, revine ca decan al Facultății, al cărei fondator era.

La vremea când “dosarul personal de cadre” opera prohibitiv pentru accesul la studiile și cariera universitară, C. Drăgulescu a fost garantul pentru profesori și cercetători de mare valoare, încadrați în învățământul și în cercetarea chimică din Timișoara. Decanul C. Drăgulescu (probabil puțini au știut-o) a acționat pentru a proteja personalul tehnico-administrativ, pentru a permite admiterea în facultate a unor liceeni eminenți cu “origine nesănătoasă” (1948-1964), pentru evitarea unor exmatriculări abuzive ale unor studenți. Convingerile sale politice de stânga, din anii tinereții, nu l-au împiedicat să trăiască cu responsabilitate și participare, întotdeauna, în vremuri de convulsii politice, ca “om de mare omenie”.

În 1962, este numit șef al Catedrei de Chimie Anorganică și Analitică la Institutul Politehnic de la București. Își continuă activitatea didactică la Facultatea de Chimie Industrială din Timișoara (“casa viselor sale”, cum o numea) și ca director al Centrului de Cercetări pe care l-a creat și dezvoltat, până la pensionare în 1977, an în care tumultoasa sa viață s-a sfârșit. Ca director al acestui centru, a fost urmat de dr. Radu Vâlceanu care, în condițiile tot mai dificile ale perioadei dictaturii ceaușiste, a apărut

linia de cercetare aplicativă, dar și teoretică, inițiată de academicianul C. Drăgulescu.

Ne putem întreba ce influență au avut intelectualii de stânga, precum C. Drăgulescu, asupra regimului comunist din România, când în condițiile “ocupației” ideologice comuniste, sub strictă amenințare și supraveghere sovietică, orice rezistență sau opțiune democratică erau reprimare nemilos. Implicarea lor poate părea astăzi prea “discretă”. Totuși, universitari și cercetători rămași în țară s-au străduit și au acționat, pe cât posibil, pentru a evita sau atenua efectele abuzurilor și inertiilor în politică și învățământ în România. Prin competența lor profesională și contribuții organizatorice raționale, au reușit să mențină criteriile de calitate și de valoare în spectrul academic și al cercetării românești. În timpul cât C. Drăgulescu, I. G. Murgulescu și alți buni profesioniști au fost miniștri, în învățământ și în alte domenii, s-au realizat reforme importante în educație și cercetarea științifică.

2. Opera științifică

Încă din anii studenției și ai începutului de carieră didactică universitară, C. Drăgulescu a dovedit vocație și pasiune pentru cercetarea științifică în chimie. Valorificând temeinicile sale cunoștințe teoretice și deprinderi experimentale, sub îndrumarea și cu sprijinul unor chimiști, precum Dan Rădulescu, Gheorghe Spacu, Raluca Ripan, a elaborat cu succes lucrarea de licență notată cu “foarte bine” (1930) și teza de doctorat cu tema “Contribuții la teoria fluorescenței substanțelor organice” (1936), pentru care a primit calificativul “magna cum laude”. Este coautor la 2 lucrări de mare utilitate pentru studenți: “Manual practic de chimie fizică. Termodinamică și cinetică” (1944) și “Elemente de teoria și practica pH-ului” (1947).

Opera științifică de o viață a academicianului C. Drăgulescu este valoroasă și bogată. Ea cuprinde tratate de referință în literatura de specialitate și peste 230 de lucrări științifice publicate.

În cartea “Introducere în chimia anorganică modernă” (1973) se realizează o prezentare originală a structurii atomului și a legăturii chimice fundamentate cuantochimic, pe baza teoriei orbitalilor atomici și moleculari și a teoriei câmpului de liganzi. “Chimia structurală modernă. Chimia coordinației 8” este o lucrare de mare importanță pentru majoritatea domeniilor chimiei, care are la bază o documentare exhaustivă și interpretarea unui bogat material bibliografic din literatura de specialitate referitoare la complecși cu structura de coordinație 8. Aceste două tratate au beneficiat de contribuția competentă a

dr. Emil Petrovici, colaboratorul profesorului Drăgulescu, un spirit creativ pasionat pentru integrarea fundamentelor chimiei moderne în programele de studiu universitar și pentru o documentare exhaustivă în cercetarea științifică, în domeniul structurii chimice.

Lucrările științifice publicate în reviste de prestigiu din țară și din străinătate, elaborate de colectivele de cercetare îndrumate de academicianul C. Drăgulescu, cuprind contribuții originale valoroase cu arie tematică extinsă și complexă, din care amintim:

- “Chimia metalelor rare (separare și obținere): Bi, Be, U, Ta, Nb”;
- “Studii privind noi liganzi de tip complexonic”;
- “Elaborarea unor metode de determinare cantitativă ale unor metale cu proprietăți foarte asemănătoare din amestecuri (Zr+Hf, Ga+In)”.

De asemenea, a adus valoroase contribuții la tehnologia chimică anorganică și la valorificarea resurselor naționale de minereuri.

Prestigiul său științific l-a recomandat pe academicianul C. Drăgulescu pentru onorante misiuni academice. A reprezentat România în Consiliul Uniunii Internaționale de Chimie Pură și Aplicată (IUPAC), precum și în consiliile de referenți ale revistelor de chimie analitică “Talanta”, “Chimie minerale”.

3. Om de știință și cetățean “de frunce” al Banatului

În întreaga sa viață, academicianul C. Drăgulescu a fost călăuzit de principii și opțiuni dedicate profesiei și activității academice, slujite cu competență și devotament, în folosul românilor, în mod deosebit, al celor din Banat. Prestigiul său științific s-a afirmat, permanent, împreună cu un spirit civic responsabil, conectat la realitățile timpului, la problemele prioritare ale societății românești și ale umanității.

Datorită prestigiului câștigat ca intelectual universitar cu excelență prestație profesională, cu spirit civic și ținută morală exemplare, devotat cauzelor bănațene, în toamna anului 1944, C. Drăgulescu a fost desemnat primar al municipiului Timișoara.

Contribuția sa decizională privind selectarea și concentrarea cercetătorilor din valoroase colective, cu care a elaborat și realizat o strategie de dezvoltare de mare eficiență, a fost esențială. S-au abordat direcții de cercetare în chimia teoretică și aplicativă prioritare și cu impact în domeniul tehnologiilor

chimică. Fondator și director al Centrului de cercetare în chimie, cu o continuitate benefică în această calitate (1951-1977), care a condus la afirmarea colectivelor de cercetare în numeroase domenii ale chimiei teoretice și ale celei aplicative.

Adept convins și participant activ la dezvoltarea învățământului superior în Banat, C. Drăgulescu, împreună cu I. G. Murgulescu și profesorii I. Curea, M. Ghermănescu, Gh. Th. Gheorghiu, a rămas un permanent militant pentru înfăptuirea idealului promovat de generații de intelectuali de elită bănățeni de a avea o Universitate românească în această parte de țară. După aproape două decenii și jumătate de strădanii, demersuri și acțiuni politice, acest ideal s-a realizat. Amintim că primul rezultat semnificativ în această direcție a fost Legea 660/31.XII.1944, promulgată de Regele Mihai I, prin care decreta înființarea Universității de Vest, eveniment marcat cu bucurie de către presa vremii. Din păcate, transpunerea în realitate a decretului a provocat discuții și tensiuni atât la nivel local cât și la cel central. Conștient de frământările și rivalitățile declanșate de constituirea corpului profesoral, profesorul C. Drăgulescu, pe atunci primar al Timișoarei, în ianuarie 1945, atrăgea atenția: “Trebuie să se pună cea mai mare grijă în recrutarea membrilor Universității pentru a fi într-adevăr o Universitate de tip nou, care să trăiască prin sine și să constituie nucleul de progres al provinciei.

Academicianul C. Drăgulescu s-a implicat direct în organizarea învățământului universitar de chimie atât în cadrul Institutului Pedagogic, cât și, mai apoi, în Universitatea din Timișoara. La doar câțiva ani de la înființarea, în 1962, a secției de Fizică - Chimie, la această universitate, aceasta a fost desemnată drept cea mai bună din țară, în această specializare.

Participă la numeroase manifestări științifice internaționale, la care prezintă conferințe, care l-au recomandat să devină reprezentant al României în Consiliul IUPAC și la Congresul Pugwash al savanților lumii dedicat consolidării păcii, împotriva unui război nuclear.

Valorificând cu multă înțelepciune prestigiul, câștigat ca om de știință chimist, academicianul C. Drăgulescu a organizat și coordonat lucrările celei de-a III-a Conferințe republicane de chimie, care s-au desfășurat în 1966, cu mare succes, la Timișoara. La organizarea acestei conferințe, o contribuție majoră a avut-o dr. R. Vâlceanu, în calitate de secretar. Au participat peste 1500 de specialiști din țară, precum și 60 de savanți de renume din străinătate, între care amintim pe prof. W. Klem din R. F. Germania, președintele Uniunii internaționale de chimie pură și aplicată. Participarea a fost foarte numeroasă (peste 1000 participanți) și a fost onorată de mari personalități din învățământul universitar și din

cercetarea de chimie, de laureați ai premiului Nobel și de șefi ai unor școli de cercetare de elită.

După 1970, deși profund afectat de măsurile abuzive din învățământul românesc, determinate de controlul ideologic discreționar, politehnizarea excesivă pentru „rentabilizarea” învățământului, dotarea precară, lipsa surselor de documentare și cenzurarea publicațiilor științifice, selecția și promovarea cadrelor didactice și a cercetătorilor pe criterii de “activism” și “piramidă”, academicianul C. Drăgulescu a găsit, totuși, resurse pentru a încerca să atenueze efectele dăunătoare ale acestei politici impuse în sistemul educațional și academic, reușind să insuflă colaboratorilor optimism și speranțe.

La 4 aprilie 1977, sărbătorit pentru cei 70 de ani de viață, deși, evident, marcat de suferința bolii, discută perspectiva construirii unui nou local cu dotări moderne, pentru Facultatea de Chimie Industrială din Timișoara, dar, după foarte puțin timp, la 7 iunie, din același an se stinge din viață.

În amintirea celor care l-au cunoscut, se păstrează prestanța și eleganța academică a profesorului, a umorului său fin și a “sfătoșeniei”, cu care își dedica competența și bunele intenții, într-un grai bănățean fermecător.

În aceste vremuri, când învățământul și cercetarea românească sunt în “decădere” deloc liberă, un recurs la memoria academicianului Coriolan Drăgulescu ni se pare un necesar recurs testamentar. Prin tot ce a gândit și a înfăptuit, marele chimist bănățean, ne-ar îndemna:

“Bag sama că n-avem încotro decât să sperăm, să luptăm și să învingem!”.

Bibliografie

- [1] D. Isac, F. Borcan, A. Chiriac, R. Minea, *In Memoriam Academician Drăgulescu*, Revista CHIMMAX, An II, r. 4, 4 (2004).
- [2] R. Minea, D. Perju, *Academicianul Coriolan Drăgulescu, un mare chimist bănățean*, Revista Chimia 3, 6 (2003).
- [3] Academician Coriolan Drăgulescu. 100 de ani de la naștere, (editori C. Becherescu, R. Minea), Ed. Politehnica “Monografii”, Timișoara; D. Becherescu, Coriolan Drăgulescu- Fondator al școlii timișorene de chimie, p. 8-22. Vezi și: Otilia Costișor, Institutul de Chimie Timișoara al Academiei Române, pp 23-37; Septimia Policec, Academicianul Coriolan Drăgulescu – Promotor al științei și cercetării chimiei anorganice, pp 38-40; A. Chiriac, Academicianul Coriolan Drăgulescu – ctitor al chimiei în Universitatea de Vest Timișoara, pp 53-59.

- [4] P. Petroman, M. Tosici, A. Radovan, Monografia Colegiului Național “Constantin Diaconovici Loga”, Ed. EUROBIT, Timișoara, 2002.
- [5] C. de Sabata, Universitatea Politehnică Timișoara. Oameni. Idei. Fapte, Ed. Excelsior, Timișoara, 1997.
- [6] C. de Sabata, I. Munteanu, Remember. Profesori ai Școlii Politehnice Timișoara, Timișoara, Ed. Helicon, 1998.
- [7] C. Drăgulescu, E. Petrovici, Introducere în Chimia Anorganică Modernă, Ed. Facla, Timișoara, 1973.
- [8] C. Drăgulescu, E. Petrovici, Chimie structurală modernă. Chimia coordonanței 8, Ed. Academiei, București, 1977.
- [9] Z. Simon, A. Chiriac, *Chimie teoretică și computațională la Timișoara. Trecut. Prezent. Viitor*, Revista de Politică Științei și Scientometrie- Serie Nouă **1**(4), 338 (2012).
- [10] Septimia Policec, Institutul de Chimie Timișoara – Centrul de Chimie Timișoara, Academicianul Coriolan Drăgulescu, în Academia Română. Filiala Timișoara. Istoric. (1951-1999) (Editori I. Anton, G. Silaș), Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, pp. 40, 322, 1999.
- [11] P. T. Frangopol, *Poli de excelență științifică în România în Mediocritate și excelență. O radiografie a științei și învățământului din România*, Ed. Casa Cărții de Științe, Cluj-Napoca, p. 182, 2008
- [12] T. P. Tăvală, Academicianul Coriolan Drăgulescu-Mecena multor cadre didactice și studenți-persoane neagreate politic în regimul comunist, în [3], p. 44.

Autor corespondent: achiriac@cbg.uvt.ro